

Krosshus, T. C. & Johannesen, E. H. (2026). Estetiske læreprosesser.
I E. H. Johannesen & T. C. Krosshus (Red.), *Didaktikk for estetiske læreprosesser*
(s. 9–22). Fagbokforlaget. <https://doi.org/10.55669/oa850501>

Kapittel 1

Estetiske læreprosesser

Tone Cronblad Krosshus og Elisabeth Hovde Johannesen

Klyv opp på eit høgt fjell.

Prøv å stå på hovudet.

Klyv så ned igjen.

(Johannessen, 1994)

Øvinga over kan leses enten som en bokstavelig utfordring eller som en billedlig. Å bestige faktiske fjell kan være krevende, både fysisk og mentalt. Å bestige de symbolske kan også kreve sitt. I denne boka utforsker vi hvordan lærere kan legge til rette for kunnskapstilegnelse via estetiske læreprosesser, der sanselige, kroppslige og følelsesmessige dimensjoner vektlegges. I slike prosesser opererer man ikke alltid med en fasit, og ofte kan tillærte holdninger og kunnskaper bli utfordra. Her inviteres man tidvis til å stå på hodet og se læring og danning fra ulike perspektiver.

Vi som bidrar i boka, utgjør en sammensatt gruppe vitenskapelige ansatte fra åtte ulike lærerutdanningsfag: norsk, matematikk, samfunnsfag, historie, naturfag, kunst og håndverk, drama og teater og pedagogikk. Vi undersøker både teoretiske og praktiske momenter ved undervisning. Kapitlene inneholder ulike faglige og tverrfaglige innfallsvinkler som utforsker hva estetiske læreprosesser betyr, og hvilke praktiske konsekvenser det kan få. Her undersøkes didaktiske tilnærminger til hvordan lærere kan utøve danning (overordnet del) og utdanning (kompetansemål) gjennom konkrete estetiske undervisningspraksiser. Disse gir imidlertid ikke uttømmende eller endelige svar, men er ment som bidrag til alle som jobber med undervisning på alle nivåer innafor utdanningssektoren.

Kapitlene i denne antologien utvikler til sammen tre aspekter ved didaktikk for estetiske læreprosesser. Det første aspektet innebærer et fokusskifte fra elevperspektiv til lærerperspektiv. Det andre innebærer å forene ulike didaktiske tradisjoner, og det tredje omhandler at estetiske læreprosesser kan skje i alle fag.

Hva er egentlig estetiske læreprosesser?

Flere har forsøkt å gi en forklaring på hva estetiske læreprosesser innebærer, og hva det betyr å legge til rette for slike. Selve begrepet har en sterk forankring i Skandinavia, hvor det ble utvikla som læringsteori tidlig på 90-tallet (Illeris, 2012). Siden da har det også blitt etablert innafor utdanningsfeltet, både som pedagogisk begrep og som eget forskningsfelt (Austring & Sørensen, 2006, 2019; Fink-Jensen, 2009; Illeris, 2012).

I rapporten *Estetiske læringsprosesser i grunnskolelærerutdanningene* hevdes det likevel at lærerutdanningene i Norge opererer med ulike forståelser av hva som ligger i begrepet (By mfl., 2020, s. 79). Bøen-Olsen & Frers (kapittel 7) peker på at begrepet og fenomenet også vanskelig lar seg artikulere og definere av vitenskapelig ansatte på lærerutdanningene, som selv underviser om og gjennom slike praksiser. Rapporten *Tverrfaglighet, dybdelæring, metode-mangfold – estetiske læringsprosesser* (Birkeland & Uhlin-Engstu, 2021) peker på at også lærere i grunnskolen uttrykker usikkerhet rundt hva estetiske læreprosesser er, og hvordan man eventuelt arbeider for å legge til rette for slike.

Denne boka er en respons på dette, hvor vi opererer med følgende definisjon:

Estetiske læreprosesser representerer et helhetlig kunnskapssyn, som vektlegger opplevelse og erfaring. Gjennom estetiske uttrykk og arbeidsmåter aktiveres emosjonelle, skapende og refleksive momenter på samme tid. Målet er ikke å komme fram til entydige svar, men å utforske, utfordre og utvikle forståelser.

Med utgangspunkt i en slik definisjon kan man si at estetiske læreprosesser ikke skjer automatisk, kun fordi elever arbeider med estetiske uttrykk og arbeidsmåter eller innafor et estetisk fag. I musikkfaget lærer elever også gjennom å lese om musikkens historie, pugge på en sang eller teknisk terpe på et instrument. De arbeider riktignok med estetisk form, men de tilegner seg ikke ferdighetene gjennom estetiske læreprosesser. I kunst- og håndverksfaget kan elever arbeide med farging av garn, lære seg håndverksteknikker eller lese om fargeteori. De tilegner seg ferdigheter som gjør det mulig å skape estetiske former, men de lærer ikke nødvendigvis gjennom estetiske læreprosesser. I norskfaget kan elevene arbeide med å analysere dikt og noveller eller bli

undervist i litteraturhistorie. Her lærer elevene å forstå en sjanger eller et kunstuttrykk uten at dette skjer gjennom estetiske læreprosesser. Samtidig kan estetiske læreprosesser skje i andre fag som ikke har estetisk form som konstituerende prinsipp (By mfl., 2020). Dermed opererer vi altså med noen grenseoppganger. For at noe skal kunne betegnes som en estetisk læreprosess, må opplevels- eller erfaringsdimensjonen legges til rette for. Videre må man som lærer gi anledning til at sanser, følelser og intellekt kan aktiveres og gis betydning for det som skal læres.

Estetiske læreprosesser i styringsdokumenter for utdanning

Et stadig mer komplekst samfunn stiller høye krav til lærere. Lærerutdanningene skal kvalifisere studenter til å kunne jobbe med fagovergripende temaer som folkehelse og livsmestring, demokrati og medborgerskap, samt bærekraftig utvikling (LK20). I tillegg skal de sørge for å utdanne lærere med digital kompetanse, forsknings- og utviklingskompetanse samt kompetanse om mangfold. Utdanningene skal sørge for at studentene lærer å undervise om komplekse problemstillinger og å utvikle helhetlige forståelser ved å kople fagstoff til ulike samfunnsutfordringer (Universitets- og høyskoleloven, 2025).

Ifølge forskrifter og nasjonale retningslinjer for lærerutdanningsinstitusjonene skal programplanene til lærerutdanningene vise hvordan opplæring i ulike arbeidsformer blir ivaretatt for alle studenter. Hvordan det arbeides med estetiske læreprosesser, blir spesielt vektlagt. Under § 2 Læringsutbytte står det at studentene etter endt utdanning «kan skape inkluderende og helsefremmende læringsmiljøer som bidrar til gode faglige, sosiale og estetiske læringsprosesser» (Universitets- og høyskoleloven, 2025). I programplanene for lærerutdanningsinstitusjonene skal det komme tydelig fram hvordan temaet estetiske læringsprosesser ivaretas for alle studenter. Den overordna delen av læreplanverket for grunnskoleopplæringa knytter nemlig estetiske uttrykksformer og estetisk utfoldelse til elevenes utvikling og danning.

I overordna del av læreplanverket for grunnskolen står det blant annet: «I opplæringen skal elevene få rike muligheter til å utvikle engasjement og

utforskertrang [...] Elevene skal lære og utvikle seg gjennom sansning og tenkning, estetiske uttrykksformer og praktiske aktiviteter» (Kunnskapsdepartementet, 2020, s. 7). LK20s helhetlige læringsperspektiv handler om at verdier og prinsipper fra den overordna delen skal aktiveres i arbeid med kompetansemål i fag. Samtidig kommer estetiske perspektiver til uttrykk i ulike læreplaner for fag gjennom ord som opplevelse, leik, kreativitet, utforskning og formidling. Estetiske perspektiver er altså noe som skal prege hele utdanningsløpet. Kapitlene i denne boka bidrar med teoretiske perspektiver og praktiske eksempler på estetiske læreprosesser fra grunnskole til høyere utdanning.

Estetiske læreprosesser som forskningsfelt

Estetiske læreprosesser utgjør et tverrdisiplinært forskningsfelt som på ulike måter behandler estetisk praksis i tverrfaglige og fagdidaktiske kontekster (Johannesen mfl., 2023). Innafor feltet opereres det med ulike forståelser av ontologisk og epistemologisk art. En felles oppfatning er at estetiske læreprosesser legger til rette for et mer gjensidig og supplerende forhold mellom estetikk og fag, til forskjell fra kunst og pedagogikk, som ofte preges av spenningsforhold (Johansen, 2018). Et grunnleggende premiss innafor feltet estetiske læreprosesser er at estetiske innganger kan aktivere læreprosesser som går langt ut over tradisjonelle faggrenser (Johannesen mfl., 2023). Med denne boka bidrar vi til å omfavne det faglige og det fagovergripende som ligger i estetiske læreprosesser, men som ikke er begrepsliggjort som didaktikk.

Forskningsfeltet estetiske læreprosesser utvikla seg på starten av 90-tallet i et forsøk på å synliggjøre hvordan arbeid med estetiske fag har verdi som eget kunnskaps- og erfaringsfelt, og ikke som «pause» fra undervisning. De siste 10–15 åra har forskningsfeltet bevega seg i to ulike retninger (Johannesen mfl., 2023): det kritiske og det økokritiske. Den kritiske retninga yter blant annet motstand mot den modernistiske forståelsen av estetikkbegrepet som feltet har hvilt på. Her utfordres ofte forestillinga om at estetiske læreprosesser er særlig autentiske og «i stand til å uttrykke «dype» lag av erfaringer og følelser» (Johannesen mfl., 2023, s. 4; Illeris, 2006, 2009, 2012). Den økokritiske retninga representerer den delen av feltet der man i større grad problematiserer

estetiske læreprosesser som menneskesentrerte. Her brukes posthumanistiske og nymaterealistiske perspektiver for å utvikle nye forståelser og praksiser (Johannesen mfl., 2023; Illeris, 2023; Kusk, 2022). Med denne boka løfter vi fram en tredje retning, nemlig den didaktiske.

Didaktikk for estetiske læreprosesser

Didaktikk defineres ofte som teori om undervisning, og som anvisning for undervisning (Gundem, 2011). Ordet didaktikk kommer fra det greske «deik», som betyr å vise vei og avdekke. Gundem skriver at «didaktikk var derfor kunsten å komme frem til noe som ikke var klart synlig eller lå oppe i dagen for å bli oppdaget, observert eller anerkjent» (Gundem, 2008, s. 5). I forlengelse av dette kan man hevde at didaktikk for estetiske læreprosesser handler om å synliggjøre vesentlige epistemologiske og ontologiske aspekter. I boka utvikler vi didaktikk for estetiske læreprosesser ved å artikulere undervisningspraksiser, begrepsliggjøre undervisningsfenomener og skape sammenhenger mellom flerfaglige undervisningsperspektiver.

Fra elevperspektiv til lærerperspektiv

Ifølge Biesta (2021; 2012) har interessen for undervisning og lærere lenge blitt skjøvet i bakgrunnen til fordel for oppmerksomhet mot elever og læring. I *Undervisningens gjenoppgivelse* (2021) tar han til orde for å gi undervisning og lærere avgjørende betydning for skolens virksomhet. Forskning på estetiske læreprosesser har hatt praktisk undervisning som omdreiningspunkt; likevel har fokuset oftest vært på elevenes læreprosesser. I denne boka skriver vi først og fremst fram perspektiver der lærerens skapende, faglige og refleksive kunnskaper gis betydning. Elevenes læreprosesser er alltid undervisnings mål, men det er lærerens undervisning som skaper grunnlaget for elevenes læring. Hver undervisningssituasjon er unik og blir til gjennom et møte mellom lærere og elever. Vi har et dannelsesperspektiv på undervisning, der undervisning ikke forstås som et verktøy for å produsere læringsresultater, men som en praksis der uforutsigbarhet, pluralitet, motstand og leikenhet

blir sett på som gode kvaliteter (Biesta, 2009, 2021; Midtsunstad & Willbergh, 2010). I denne antologien framheves læreren som avgjørende for å skape slike undervisningspraksiser.

Sammenveving av didaktiske tradisjoner

Didaktikk for estetiske læreprosesser eksisterer i en krysning mellom allmenndidaktiske perspektiver (Gundem, 2011; Midtsunstad & Willbergh, 2010), kunstfagdidaktiske perspektiver (Aure, 2013; Østern mfl., 2024; von Schantz mfl., 2018) og fagdidaktiske perspektiver (Gundem, 2008; Roaldset & Scheie, 2023). De allmenndidaktiske perspektivene vektlegger danning og stiller spørsmål til undervisningens hva, hvordan og hvorfor. Slike spørsmål stilles for å kunne reflektere over sammenhengen mellom undervisningspraksiser og pedagogisk-filosofiske perspektiver. Eksempler på dette finner vi blant annet i kapittel 7 (Bøen-Olsen & Frers), der forfatterne utforsker hvordan lærerutdannere reflekterer over erfaringens betydning i sin undervisning. Kunstfagdidaktiske perspektiver retter oppmerksomheten mot kunst og estetikk. Kunstfagdidaktiske spørsmål handler blant annet om hvordan ulike kunstopplevelser og estetiske erfaringer er kunnskapsprosesser. Dette ser vi blant annet i kapittelet 10 (Johannesen), der forfatteren undersøker på hvilken måte en spillefilm kan være kilde til kunnskap. Fagdidaktiske perspektiver retter oppmerksomheten mot det enkelte fags kunnskapsinnhold, kunnskapsforståelser og arbeidsformer. Fagdidaktiske spørsmål handler ofte om hvordan fagspesifikk kunnskap og undervisningsmetoder henger sammen. Slike perspektiver ser vi for eksempel i kapittel 3 (Lunga mfl.), der forfatterne undersøker hva som skjer når drama- og teaterdidaktikk møter historiedidaktikk.

I didaktikk for estetiske læreprosesser er allmenndidaktiske, kunstfagdidaktiske og fagdidaktiske perspektiver sammenvevde. Lærerens evne til å reflektere over sammenhengen mellom praktiske og teoretiske læringsperspektiver i en undervisningskontekst er avgjørende for å kunne praktisere undervisning som er i tråd med eget kunnskapssyn. Samtidig er kunstfagdidaktikken også av betydning, siden kunnskap om kunst og estetikk er grunnleggende for at lærere skal kunne legge til rette for resepsjon og produksjon i undervisning. Kunnskap om fiksjon er for eksempel en forutsetning for å kunne bygge fiktive fellesskap (kapittel 5, Krosshus & Birkeland), og

kunnskap om bildebøkers estetiske kommunikasjonsform er avgjørende for å kunne bruke dem som utgangspunkt for samtale om utfordrende temaer (kapittel 6, Johannesen). Fagenes egenart spiller også inn på den helhetlige læringa. Dette betyr for eksempel at naturfagslærerens kunnskap om insekter er helt vesentlig når de skal lage undervisning med sansende og estetiske opplevelser i elvebredden (kapittel 4, Skalstad & Gabrielsen). Det betyr også at norsklærerens kunnskap om dikt er betydningsfull for å kunne finne relevante dikt og bruke dem utforskende i skogen (kapittel 2, Kruse).

Ingen lærere kan kunne alt, og i praksis vil en lærer alltid arbeide med aspekter som ligger utafor ens eget fagområde. En lærer som beskjeftiger seg med didaktikk for estetiske læreprosesser, beveger seg fort over i andre fagfelter og vever dette sammen på nye måter. Når Lund og Kjæret (kapittel 8) beveger seg inn på leikens fagområde, overskrider de de opprinnelige faggrensene til norsk og matematikk. Det samme gjør Mykland og Krosshus (kapittel 9) når de jobber med dikt i sine utforskende arbeidsformer i kunst og håndverk.

Estetiske læreprosesser i alle fag

En tradisjonell oppdeling av fag har gått ut på å skille de mer teoretiske faga fra de mer praktiske og estetiske. Utdanningssystemet har typisk omhandla de estetiske faga som blant annet kunst og håndverk, musikk, dans og drama (Kunnskapsdepartementet, 2017). Dette skyldes både deres nærhet til kunsthaga og at det estetiske utgjør et bærende prinsipp i undervisningspraksisene. Også norsk regnes som et estetisk fag, selv om faget også har andre dimensjoner. Norsk er også et ferdighetsfag, danningsfag og kulturfag (Hamre, 2017; Smith, 2018; Balas mfl., 2019). Den estetiske dimensjonen knyttes særlig til arbeid med ulike litterære tekster der opplevelse vektas. Men også fag som matematikk, naturfag og samfunnsfag kan benytte seg av estetiske praksiser.

Kapitlene i antologien utfordrer det dikotomiske skillet mellom teoretiske og estetiske fag, og demonstrerer at alle fag kan bestå av begge deler. Alle fag kan dra veksel på estetiske elementer og utnytte disse i arbeidet med å legge til rette for læring. Noen ganger kan estetiske læreprosesser utgjøre en del av et større arbeid, der man bestreber seg på å vekke engasjement og interesse for en tematikk eller et problem. Dette ser vi i kapittel 4, der lærere legger til rette for leikende og sansende opplevelser med småkryp for å danne utgangspunkt for læring i naturfag (Skalstad & Gabrielsen). Estetiske læreprosesser kan også

utgjøre deler av et større tverrfaglig undervisningsforløp, som i kapittel 2, der utforskende litteraturarbeid i skogen er en del av en lengre estetisk vandring (Kruse). Andre ganger utgjør den estetiske læreprosessen hele undervisningsforløpet. Dette gjøres for eksempel i kapittel 3, der elever inviteres inn i en fiksjonsverden, og målet er å utvikle historisk empati i møte med den franske revolusjonen (Lunga mfl.). Eller i kapittel 10, der en spillefilm legger premisene for et helhetlig forløp der vennskap, omsorg og utaforskning utforskes som komplekse og sammensatte mellommenneskelige fenomener (Johannesen).

Begrepet estetiske læreprosesser er som sagt mangfoldig, og målet med å utvikle didaktikk for estetiske læreprosesser er å kunne utforske og synliggjøre kompleksiteten. Selv om mange av kapitlene viser til undervisningspraksiser som har vist seg å fungere særlig godt, er disse praksisene ikke ment som normative. De formidler både deskriptive og analytiske perspektiver på didaktikk for estetiske læreprosesser.

Antologiens kapitler

Kapitlene i denne boka er skrevet som vitenskapelige bidrag. Hvert kapittel avsluttes med en kort tekst med Tips til lærer. Disse tekstene inneholder forfatternes egne praktiske tips til dem som vil la seg inspirere til å utvikle egne undervisningsopplegg.

I kapittel 2 undersøker Kirsten Linnea Kruse en estetisk diktvandring i skogen med mellomtrinns elever for å finne ut hvordan elevenes opplevelse av dikt i skogen stimulerer til estetisk erfaring og refleksjon. Det teoretiske og didaktiske fundamentet befinner seg i skjæringspunktet mellom økokritisk og stedbasert litteraturdydidaktikk og estetiske læreprosesser. Elevenes opplevelser resulterer i ekspressive og leikne tekster som reflekterer et særlig nærvær i naturen. Kruse konkluderer blant annet med at det å oppleve og bearbeide tekster om natur i natur kan bidra til å skape steds- og tekstoppmærksomhet, som igjen kan gi økt bevissthet om bærekraft og naturverdi.

Peter S. Lunga, Barbro Børli Løkken og Siri Skar undersøker i kapittel 3 hvordan dramadidaktiske metoder kan legge til rette for historisk empati i samfunnsfag på ungdomstrinnet. De argumenterer for at estetiske

læreprosesser – der fiksjon utgjør et omdreiningspunkt – gir muligheter for samfunnskritisk tenkning og et potensial for å skape sammenhenger mellom historiske og nåtidige forhold. Teoretisk er studien posisjonert i skjæringspunktet mellom historiedidaktikk og dramadidaktikk. Forfatterne anvender en dramaturgisk produksjonsanalyse av undervisningsforløpet *Den franske revolusjonen*, og utvikler tre didaktiske perspektiver: dramaturgisk design, primærkildenes funksjon i fiksjonen og kontrafaktisk tenkning.

I det fjerde kapittelet undersøker Ingunn Skaland og Anja Gabrielsen hvordan estetiske og utforskende læreprosesser kan utfylle hverandre i naturfag. Forfatterne kopler teori om estetisk erfaring til naturfagdidaktikk der utforskning vektlegges. Med vekt på estetisk erfaring analyserer de to case-beskrivelser der elever på småskoletrinnet utforsker naturmangfoldet i en elv. Gjennom en forflytning av optikk – fra utforskning til estetisk erfaring – synliggjøres og vektlegges elevenes erfaringer gjennom sanser, følelser og refleksjoner. Funna vektlegger lærerens betydning for å fremme elevenes interesse, engasjement og helhetlige læring ved å kople sanselige erfaringer til artskunnskap. Det er dette engasjementet som kan skape grobunn for videre læring.

I kapittel 5 utforsker Tone Cronblad Krosshus og Ingvild Margrethe Birkeland hvordan estetiske læreprosesser kan aktivere fellesskap ved å ta utgangspunkt i et konkret undervisningsforløp, *Kampen om fellesskap*. I kapittelet identifiserer de først forløpets teaterbaserte arbeidsformer. Deretter bruker de sosiologisk teori og fiksjonsteori til å beskrive hvordan disse kan aktivere to ulike former for fellesskap: fellesskap som fiksjonelle interaksjonsformer og fellesskap som fiksjonelle identifikasjonsformer. Med utgangspunkt i disse diskuteres fellesskap som didaktisk begrep, der fellesskap både knyttes til undervisningens form og formål. Kapittelet bidrar til å problematisere hva som ligger i begrepet fellesskap, og bidrar med kunnskap om hvordan ulike estetiske arbeidsformer skaper ulike former for fellesskap.

Kapittel 6 er et todelt kapittel. Forfatteren, Elisabeth Hovde Johannesen, gjør først en nærlesning av hvordan barns seksualitet og skam kommer til uttrykk i bildebøkene *Sesam sesam* og *Den hemmelige leg*, med utgangspunkt i ulike skamperspektiver. Her demonstrerer hun hvordan hovedpersonenes seksualitet kommer til uttrykk, og hvordan skam tematiseres og problematiseres i fiksjonsuniversa. I del to diskuterer Johannesen hvilke didaktiske implikasjoner disse bøkene fordrer. Med utgangspunkt i kunstfilosofiske teorier

utvikler hun seks didaktiske perspektiver for tenkninga rundt hvordan kunst tematiserer utfordrende tematikker, og hvorfor de er viktige i klasserommet.

Lærerutdanneres forståelse av estetiske læreprosesser som begrep og fenomen blir gjenstand for oppmerksomhet i kapittel 7. Her undersøker Elin Bøen-Olsen og Lars Frers et empirisk materiale bestående av intervjuer med vitenskapelige ansatte ved høyskoler og universiteter som underviser i estetiske læreprosesser. Med utgangspunkt i teori om erfaring og rhizom-metaforen analyseres materialet. Forfatterne går i dybden på lærerutdanneres vektlegging av erfaringens rolle i estetiske læreprosesser. De gjør en epistemologisk tilnærming til estetiske læreprosesser og definerer selve læreprosessen som dynamisk, ikke-lineær og sammenvevd – som rhizomatisk.

Åse Lund og Aud Kjæret tar i kapittel 8 til orde for at lek bør ha en sentral plass i undervisninga blant de yngste elevene. Forfatterne viser hvordan lekverden som arbeidsmåte kan brukes i skolen. Denne arbeidsmåten bygger på en forståelse av at ei bok kan danne utgangspunkt for lek, der problemløsning er sentral for lekens utvikling. I kapittelet utforsker forfatterne lærerstudentenes erfaringer med å planlegge og gjennomføre en lekverden for elever i grunnskolen, med utgangspunkt i et litterært verk. Gjennom en analyse av studentenes refleksjoner identifiserer forfatterne tre kjennetegn på hva som skal til for at lærere skal lykkes med lekverdenen: Boka og formidlinga må skape engasjement, oppdraga må skape et leikfellesskap, og læreren må ha en rolle i leiken.

I kapittel 9 utvikler Ingvild Aasheim Mykland og Tone Cronblad Krosshus forslag til en resepsjonsfokusert utforskning av materialer i kunst og håndverk. Med utgangspunkt i posthumane og nymaterialistiske perspektiver på estetiske læreprosesser utvikler de didaktiske tilnærminger til hvordan en lærer kan skape relasjoner til det som allerede finnes, snarere enn å produsere nye objekter. Forfatterne bruker undervisningsforløpet *Steinen* for å utvikle to didaktiske aspekter: å sanse et materiale – som innebærer å legge til rette for kroppslig, emosjonell og minnebasert kontakt med materialet uten krav om bearbeiding, og å sanse sammen – som innebærer å lytte, dele og bygge videre på andres innspill som grunnlag for felles utforskning.

Kunst kan danne utspring for erkjennelse. Dette er utgangspunktet for kapittel 10, hvor Elisabeth Hovde Johannesen utforsker hvilke didaktiske konsekvenser dette kan ha for undervisning. I kapittelet tar forfatteren utgangspunkt i spillefilmen *Moonrise Kingdom* og undervisningsforløpet

Kunst som kunnskapsåpner. Forfatteren undersøker de didaktiske prinsippene ved forløpet i lys av kunstfilosofi og dialogteori. Hun utvikler to didaktiske momenter for kunstbasert undervisning: valg av spillefilm og prinsipper for utforming av arbeidsformer som kan støtte opp under erkjennelser som spillefilm-møter kan gi.

Vi håper antologien kan være til inspirasjon og brukes som utgangspunkt for diskusjon om undervisning på alle nivåer innafor utdanningssektoren. Vårt ønske er å gi lesere nye måter å bestige fjell på, der nye klatreteknikker og klatreruter kan utforskes. Og der utsikten ikke kan tolkes som utsikt før man også har sett den opp ned. Når leserne har klatra ned igjen, kan de ta imot neste utfordring:

Et tusen frø og drikk eit stort glas vatn.
Gå så ut og legg deg i sola.

(Johannessen, 2001)

Referanser

- Aure, V. (2013). Didaktikk – i spennet mellom klassisk formidling og performativ praksis. *InFormation. Nordic journal of art and research*, 2(1), 1–24. <https://doi.org/10.7577/information.v2i1.611>
- Austring, B. D. & Sørensen, M. C. (2006). *Æstetik og læring: Grundbog om æstetiske læreprosesser*. Hans Reitzels Forlag.
- Austring, B. D. & Sørensen, M. C. (2019). Æstetiske læreprosesser i skolen. I K. H. Karlsen & G. B. Bjørnstad (Red.), *Skaperglede, engasjement og utforskertrang: Nye perspektiver på estetiske og tverrfaglige undervisningsmetoder som redskap i pedagogisk virksomhet* (s. 259–280). Universitetsforlaget.
- Balas, K. R., Blikstad-Balas, M. & Solbu, K. (2019). *Det (nye) nye norskfaget*. Fagbokforlaget.
- Biesta, G. J. J. (2012). *Læring retur. Demokratisk dannelse for en menneskelig fremtid*. Forlaget UP – Unge Pædagoger.
- Biesta, G. J. J. (2021). *Undervisningens gjenoppdagelse*. Cappelen Damm AS.
- Birkeland, I. M. & Uhlin-Engstu, G. (2021). *Tverrfaglighet, dybdelæring, metodemangfold – estetiske læringsprosesser – Kan SKUP bidra til innføring av LK 20?* Universitetet i Sørøst-Norge, Kulturtanken. <https://www.kulturtanken.no/ressurs/skup-rapport-tverrfaglighet-dybdelæring-metodemangfold-estetiske-læringsprosesser/>
- By, I.-Å., Holthe, A., Lie, C., Sandven, J., Vestad, I. L. & Birkeland, I. M. (2020). Estetiske læringsprosesser i grunnskolelærerutdanningene. Helhetlig, integrert og forskningsbasert? (Rapport til Kunnskapsdepartementet). <https://www.regjeringen.no/contentassets/ea-18f23415a14c8faaf7bc869022afc2/estetiske-læringsprosesser-i-grunnskolelærerutdanningene.pdf>
- Fink-Jensen, K. & Nielsen, A. M. (Red.). (2009). *Æstetiske læreprosesser: I teori og praksis*. Billesø & Baltzer.
- Gundem, B. B. (2008). Didaktikk – fagdidaktikk, anstrengte eller fruktbare forhold? *Acta Didactica Norge*, 2(1), 1–15. <https://doi.org/10.5617/adno.1020>
- Gundem, B. B. (2011). *Europeisk didaktikk – tenkning og viten*. Universitetsforlaget.
- Hamre, P. (2017). Norskfaget som reiskaps- og dannelsesfag. I P. Hamre & B. Fondevik (Red.), *Norsk som reiskaps- og dannelsesfag* (s. 13–43). Samlaget.
- Illeris, H. (2006). Æstetiske læreprosesser i et senmoderne perspektiv. I U. P. Lundgren (Red.), *Uttrykk, intryck, avtryck. Lärande, estetiske uttrycksformer och forskning*, (s. 81–93). Vetenskapsrådet. https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25bf3/1529480529084/Uttryck-intryck-avtryck_VR_2006.pdf
- Illeris, H. (2009). Æstetiske læreprosesser som performative handlinger: Overvejelser over subjektivitet, identitet og form. *Cursiv*, 4, 115–130. https://isfte.org/wp-content/uploads/2015/07/JISTE_16.1_2012.pdf
- Illeris, H. (2012). Aesthetic learning processes for the 21st century: Epistemology, didactics, performance. *Journal of the International Society for Teacher Education. A Challenged teacher Education – Facts, Feelings, Formation*, 16(1), 10–19. https://isfte.org/wp-content/uploads/2015/07/JISTE_16.1_2012.pdf

- Illeris, H. (2023). At sanse med kunst og natur. Æstetiske læreprosesser i Antropocæn. *Journal for Research in Arts and Sports Education*, 7(1), 40–55. <https://doi.org/10.23865/jased.v7.3781>
- Johannessen, E. H., Krosshus, T. C., Illeris, H. & Frers, L. (2023). Leder: Estetiske læreprosesser i pedagogisk praksis. *Journal for Research in Arts and Sports Education*, 7(1), 1–9. <https://doi.org/10.23865/jased.v7.5642>
- Johannessen, K. (2001). *Andre øvingar*. Zeth Forlag.
- Johannessen, K. (1994). *Øvingar*. Zeth Forlag.
- Johansen, M. B. (Red.). (2018). *Æstetik og pædagogik*. Akademisk Forlag.
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen*. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/verdier-og-prinsipper-for-grunnopplaringen/id2570003/>
- Kusk, H. (2022). En vårfluelarve skaber med det, der er omkring den: En økocentrisk tilgang til æstetiske prosesser i børnehaver og vuggestuer. *DRAMA: Nordisk dramapedagogisk tidsskrift*, 59(2), 6–15. <https://doi.org/10.18261/drama.59.2.3>
- Midtsundstad, J. H. & Willeberg, I. (2010). *Didaktikk. Nye teoretiske perspektiver på undervisning*. Cappelen Akademiske Forlag.
- Roaldset, H. & Scheie, J. T. (Red.). (2023). *Introduksjon til fagdidaktikk*. Universitetsforlaget.
- Smith, J. (2018). *Norskfaget mellom fortid og framtid. Scene og offentlighet*. Fagbokforlaget.
- Universitets- og høyskoleloven. (2025). *Forskrift om rammeplan for grunnskolelærerutdanning for trinn 1–7* (FOR-2025-07-04-1442). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2025-07-04-1442>
- Universitetet i Sørøst-Norge. (u. å.). Forskningsgruppe for estetiske læreprosesser.
- von Schantz, U., Thorgersen, K. & Lidén, A. (Red.). (2018). *De estetiske ämnenas didaktik. Utmaningar, processer och protester*. Stockholm University Press. <https://doi.org/10.16993/bap>
- Østern, T. P., Illeris, H., Knudsen, K. N., Jusslin, S. & Holdhus, K. (Red.). (2024). *Kunstfagdidaktikk som kunstnerisk, forskende og oppmerksom undervisningspraksis*. Universitetsforlaget.